

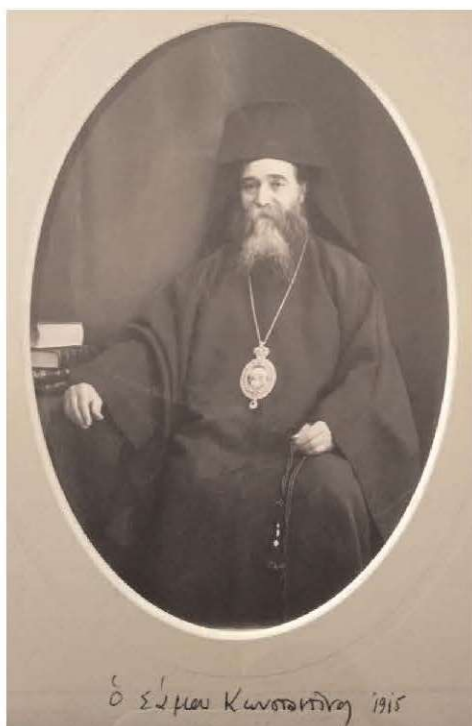
XX — LAOGRAPHIA — XX
EDENDA CURAT M.G. MERAKLIS

Μανόλης Γ. Βαρβούνης

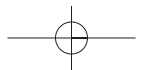
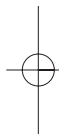
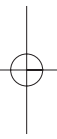
ΣΑΜΙΑΚΑ

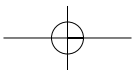
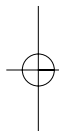
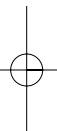
ΜΕΛΕΤΕΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΑΪΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

ΗΡΟΔΟΤΟΣ

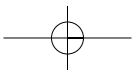
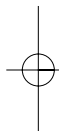
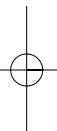

Λ Ο Γ Ρ Α Φ Η Ι Α
XX.
Edenda curat M.G. Meraklis

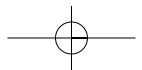
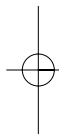
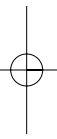
Η Ρ Ο Δ Ο Τ Ο Σ

Εκδότης
Δημήτριος Κ. Σταμούλης

ΣΑΜΙΑΚΑ

Μελέτες για τον λαϊκό πολιτισμό
και την ιστορία της Σάμου

Μανόλης Γ. Βαρβούνης

ΣΑΜΙΑΚΑ

ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΑΪΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

ΗΡΟΔΟΤΟΣ

Μανόλης Γ. Βαρβούνης,
Σαμιακά.
Μελέτες για τον λαϊκό πολιτισμό
και την ιστορία της Σάμου.

Ηρόδοτος, Αθήνα, 2021.
Πρωτότυπη έκδοση.

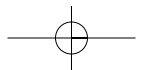
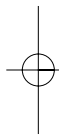
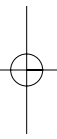
Όλα τα δικαιώματα μετάφρασης, αναπαραγωγής, προσαρμογής
και οποιασδήποτε άλλης εκμετάλλευσης ή χρήσης
κατοχυρωμένα για όλες τις χώρες και χώρους του κόσμου.

Copyright © by Εκδόσεις Ηρόδοτος, Αθήνα, 2021.
Ηρόδοτος, Μαντζάρου 9, GR 10672 Αθήνα.
All rights reserved.

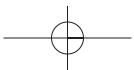
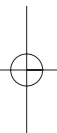
ISBN 978-960-485-389-2

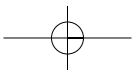
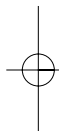
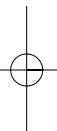
*Στον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη
Δημητριάδος και Αλμυρού
κ. ΙGNATIO*

*φίλο της Σάμου και υπέρμαχο
της ελληνορθόδοξης παράδοσης
του λαού μας.*

Πρόλογος

Η συγκρότηση και έκδοση ενός βιβλίου, ιδίως ενός βιβλίου επιστημονικού, δεν είναι καθόλου απλή υπόθεση. Χρειάζεται σχεδιασμό και εργασία συστηματική, ιδίως αν περιλαμβάνει μελέτες διαφορετικής θεματολογίας, τις οποίες όμως συνδέει ένας κοινός άξονας, ένας πόλος γύρω από τον οποίο περιστρέφονται. Εν προκειμένω, ο άξονας αυτός είναι η νεότερη ιστορία και ο λαϊκός πολιτισμός της Σάμου, τα μνημεία και η παράδοση του νησιού, που αποτελούν αντικείμενο αυτών που ονομάζουμε «σαμιακές σπουδές», και για τις οποίες πολλά και διάφορα έχουν γραφτεί τα τελευταία χρόνια.

Η σαμιακή βιβλιογραφία, ιδίως εκείνη που αναπτύχθηκε από τη δεκαετία του 1990 και μετά, διακρίνεται για τον δυναμισμό και την πολυθεματικότητά της. Κάθε χρόνο πολλά είναι τα δημοσιεύματα εκείνα που προστίθενται σε αυτή, τα περισσότερα από τα οποία αποτελούν άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά και σύμμεικτους τόμους ή ανακοινώσεις σε συνέδρια. Επιπλέον, πολύ υλικό παρατίθεται σε τεύχη τοπικών σαμιακών περιοδικών και τοπικών εφημερίδων, για τη συστηματοποίηση των οποίων μάλιστα εδώ και δεκαετίες εκδίδουμε σε συνέχειες τη βιβλιογραφία της σαμιακής λαογραφίας, ένα έργο το οποίο, όπως έχει ήδη παρατηρηθεί, διακρίνεται για την ευρύτητα των κριτηρίων του, ώστε να περιλαμβάνει και πολλά συγγενή με τον λαϊκό πολιτισμό δημοσιεύματα άλλων κλάδων της επιστήμης, όπως η ιστορία, η ανθρωπογεωγραφία, η οικονομική και η κοινωνική ανθρωπολογία κλπ. Και έτσι, συγκροτείται σταδιακά ένα βιβλιογραφικό εργαλείο που μπορεί να είναι εξαιρετικά χρήσιμο για τους ερευνητές του μέλλοντος.

Άρθρα και μελέτες δημοσιευμένα σε περιοδικά και πρακτικά συνέδριων, αλλά και αδημοσίευτα ακόμη, περιλαμβάνει και ο μετά χειρας σύμμεικτος τόμος. Τα τελευταία χρόνια συνηθίζω να συγκε-

Σαμιακά

ντρώνω σε τόμους μικρότερα μελετήματά μου, κάποτε αναθεωρημένα ή ξαναγραμμένα και κατά κανόνα με επικαιροποιημένη και συμπληρωμένη βιβλιογραφία, καθώς αυτά στις πρώτες δημοσιεύσεις τους συνήθως χάνονται μέσα στο πλήθος των σχετικών δημοσιεύσεων, που συν τω χρόνω ολοένα και πληθαίνουν. Και η συγκέντρωση αυτή γίνεται πρωτίστως για λόγους πρακτικούς, ώστε οι μελλοντικοί ερευνητές να τα βρίσκουν σε επίτομες εκδόσεις, αλλά και για λόγους επιστημονικούς, καθώς με τη συγκέντρωσή τους αυτή αναδεικνύεται κατά θέματα και επιστήμες η πρόοδος και η εξέλιξη των «σαμιακών σπουδών», στις οποίες και παραπάνω αναφερθήκαμε.

Πρέπει επίσης εδώ να σημειωθεί ότι περί Σάμου, της ιστορίας και του πολιτισμού της, μελέτες, τόσο στην ελληνική, όσο και σε άλλες γλώσσες, έχουν συμπεριληφθεί και σε αρκετούς άλλους τόμους με μελέτες μου, έστω και αν αυτό δεν δηλώνεται στον τίτλο του εκάστοτε τόμου. Και αυτό γίνεται με θεματολογικά κάθε φορά κριτήρια, αναλόγως του περιεχομένου κάθε μελέτης. Γι' αυτό και η βιβλιογραφική έρευνα και επισκόπηση είναι πάντοτε χρήσιμες, και στην κυριολεξία ατελείωτες, για όποιον θα ήθελε να έχει μια κατά το δυνατόν πλήρη εποπτεία της σαμιακής βιβλιογραφίας. Μιας βιβλιογραφίας που οι επόμενες γενιές θα τη βρουν σημαντικά πλουσιότερη απ' όσο την παρέλαβε η «γενιά» μου. Και αυτή η πρόοδος είναι βέβαια κατόρθωμα συλλογικό, έργο αγάπης και επιστήμης, στο οποίο ο καθένας μας συνέβαλε το κατά δύναμη.

Αυτονόητες είναι οι ευχαριστίες μου τόσο στους φορείς και στα έντυπα που φιλοξένησαν τις πρώτες δημοσιεύσεις των μελετών αυτού του βιβλίου, όσο και στους υπεύθυνους των συνεδρίων και των επιστημονικών διοργανώσεων όπου ανακοινώθηκαν ως εισηγήσεις τα αδημοσίευτα ακόμη κείμενα του τόμου. Το ίδιο ισχύει και για τους συνεργάτες μου στο «Εργαστήριο Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας» του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, όπου διεξήχθη το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας, της οποίας οι παρούσες μελέτες αποτελούν προϊόντα και καρπούς. Το ίδιο επίσης ισχύει και για τους σαμιακούς φορείς, είτε επιστημονικούς, είτε της τοπικής αυτοδιοίκησης, που όλα αυτά τα χρόνια στηρίζουν με θέρμη τις ερευνητικές προσπάθειες και τις εκδοτικές δοκιμές του γράφοντος, καθώς κοινό είναι το πάθος μας για την ιδιαίτερη πατρίδα μας, τη Σάμο, και για την ανάδειξη της ιστορίας και του πολιτισμού της, διαχρονικά.

Πρόλογος

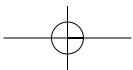
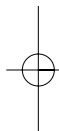
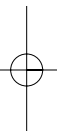
Ιδιαίτέρως ευχαριστώ το ΔΣ του «Κοινωφελούς Ιδρύματος Κωνσταντίνου και Μαρίας Ζημάλη», και προσωπικά τον πρόεδρό του κ. Ευάγγελο Ζημάλη, επειδή πρόθυμα και εξόχως τιμητικά για μένα δέχθηκαν να στηρίξουν οικονομικά την έκδοση του παρόντος τόμου. Με έχουν βοηθήσει όποτε χρειάστηκε, και τιμήσει όποτε το έκριναν σκόπιμο, και η συνεργασία μου μαζί τους είναι για μένα ξεχωριστή χαρά και τιμή. Χωρίς τη βοήθεια και τη συμπαράστασή τους ο ανά χείρας τόμος δεν θα είχε εκδοθεί. Ευχαριστώ επίσης τις εκδόσεις «Ηρόδοτος», το προσωπικό τους και ιδιαίτέρως προσωπικά τον κ. Δημήτρη Σταμούλη για τη συνεργασία μας, και στην παρούσα έκδοση, που αποτελεί συνέχεια της καρποφόρας μακροχρόνιας σχέσης μας, επαγγελματικής και φιλικής, καθώς και την κα Μαρτίν Σνάιντερ για την υπομονή και την ευγένειά της.

Κλείνω επαναλαμβάνοντας το αυτονόητο: η Σάμος, η ιστορία και ο πολιτισμός της προσφέρουν στάδιο δόξης λαμπρό για κάθε νέο επιστήμονα και ερευνητή που θα ήθελε να δοκιμάσει τις δυνάμεις του και να αφοσιωθεί στην επιστημονική έρευνα και στη συγγραφή. Αρκεί όποιος θελήσει να βαδίσει τον δρόμο αυτό να αφοσιωθεί διά βίου στην έρευνα, να αγαπήσει το νησί και τους ανθρώπους, να ερευνήσει και να εργαστεί συστηματικά, με συνέπεια και πάθος. Έτσι μόνο θα δρέψει τους καρπούς της έρευνας, οι οποίοι πάντα είναι εύχυμοι για τους ερευνητές, που συχνά νιώθουν την ικανοποίηση της προσφοράς στην επιστήμη και στην ιδιαίτερη πατρίδα τους, αφού έτσι μπορούν να αντιδωρίζουν μέρος των τροφείων που απέλαυσαν στον γενέθλιο τόπο.

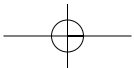
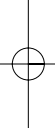
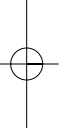
Και αυτό, πιστέψτε με, είναι μια από τις μεγαλύτερες ηθικές ικανοποιήσεις που μπορεί να αξιωθεί να νιώσει ένας άνθρωπος.

Σάμος, καλοκαίρι 2020.

Μ.Γ.Β.

Πίνακας περιεχομένων - Πρώτες δημοσιεύσεις

Πρόλογος	11
Εισαγωγή	17
<i>Σαμιακά Μελέτες για τον λαϊκό πολιτισμό και την ιστορία της Σάμου</i>	29
Μέρος Α': Εκδηλώσεις και μορφές του σαμιακού λαϊκού πολιτισμού	31
1. Λαογραφικά συνάγματα: ήθη και έθιμα [δημοσίευση: <i>Απόπλους 70</i> (2016-2017), σελ. 208-213]	33
2. Η σαμιακή αγγειοπλαστική μεταξύ παράδοσης και νεωτερισμού: το εργαστήριο της οικογένειας Κληρονόμου στους Κουμαραδαίους της Σάμου [υπό έκδοση στα πρακτικά «Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου / <i>International Conference «Ελληνική Λαϊκή Τέχνη: παλαιότερες θεματικές με σύγχρονες προσεγγίσεις / Greek Folk Art: Older Themes with Modern Approaches»</i> (Βόλος, 25-27 Σεπτεμβρίου 2020 - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης / Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας / Εργαστήριο Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας - Ακαδημία Λαϊκού Πολιτισμού και Τοπικής Ιστορίας - Φορέας πολιτισμού «Μαγνήτων Κιβωτός. Για τη διάσωση του Πολιτιστικού Αποθέματος» της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Αλμυρού)]	41
3. Λιτανείες, ιερά λείψανα και αγροτική παραγωγή στη Σάμο του 19ου αιώνα: ενδεικτικά παραδείγματα [υπό έκδοση στο <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών 6</i>]	57

Σαμιακά

- Μέρος Β': Μελέτες εκκλησιαστικής ιστορίας και παράδοσης 67
4. Θρησκευτικές αδελφότητες της Ηγεμονίας της Σάμου (1834-1912) [δημοσίευση: στον τόμο *Μυριώνυμον εύχος τω Σεβασμιωτάτω Μητροπολίτη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας κ. Παντελεήμονι επί τω χρυσώ Ιωβηλαίω Ιερωσύνης (1969-2019) και τω αργυρώ Ιωβηλαίω Αρχιερωσύνης (1994-2019) 3*, Βέροια, 2019, σελ. 69-78] 69
 5. Η διαχείριση των εκκλησιαστικών κειμηλίων της Σάμου και το «Κέντρο Εκκλησιαστικών, Ιστορικών και Πολιτισμικών Μελετών» της Ιεράς Μητροπόλεως Σάμου και Ικαρίας [δημοσίευση: *Εκκλησιαστικός Φάρος 89* (2018-2019), σελ. 77-97 - σε συντομευμένη και περιληπτική μορφή δημοσιεύθηκε και με τον τίτλο «Η μελέτη της εκκλησιαστικής και λαϊκής θρησκευτικής παράδοσης στη Σάμο και η Ιερά Μητρόπολη Σάμου και Ικαρίας», στον τόμο Γ. Φιλιππότης (επιμ.), *Ημερολόγιο του Αρχιεπισκόπου 22* (2020), Αθήνα 2020, σελ. 87-102] 85
 Μητροπολιτική Βιβλιοθήκη (94): συλλογή χειρογράφων κωδίκων (96), συλλογή παλαιτύπων και παλαιών βιβλίων (97), κυρίως συλλογή βιβλίων και περιοδικών (97), βιβλιοθήκη Μητροπολίτου Σάμου και Ικαρίας Ειρηναίου Παπαμιχαήλ (1926-1963) (98). Έρευνα και καταγραφή εκκλησιαστικών κειμηλίων και πηγών (99). Αρχιερακή και κειμηλιακή συλλογή της Ιεράς Μητροπόλεως Σάμου και Ικαρίας (100). Μελέτη αρχαικών μαρτυριών της εκκλησιαστικής ιστορίας της Μητροπόλεως (103). Μελέτη σαμιακών φορητών εικόνων και τοιχογραφιών (104).
 6. Ο άγιος Νικόλαος και οι ενοριακοί ναοί των χωριών Πάνω και Κάτω Αρβανίτες [δημοσίευση: *Δελτίο Σαμιακών Σπουδών 5* (2019-2020), σελ. 154-155, με συμπλήρωμα αδημοσίευτο] 107
 7. Η Εκκλησία της Σάμου στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια: η μαρτυρία των εγκυκλίων του Μητροπολίτη Σάμου και Ικαρίας Ειρηναίου [δημοσίευση: *Δελτίο Σαμιακών Σπουδών 5* (2019-2020), σελ. 156-162] 115
 8. Το αρχείο του Συλλόγου «Φίλοι των Μονών της Σάμου» [δημοσίευση: *Δελτίο Σαμιακών Σπουδών 5* (2019-2020), σελ. 168-169] 125

Πίνακας περιεχομένων

9. Το αρχείο της «Χριστιανικής Εστίας Σάμου» [δημοσίευση: *Δελτίο Σαμιακών Σπουδών* 5 (2019-2020), σελ. 170-171] 129
10. Συμπληρωματικός κατάλογος της συλλογής αντιμνησίων της Ιεράς Μητροπόλεως Σάμου και Ικαρίας [δημοσίευση: *Δελτίο Σαμιακών Σπουδών* 5 (2019-2020), σελ. 172-176] 131
11. Το αρχείο του Ιερού Ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Μυτιληνίων [δημοσίευση: *Δελτίο Σαμιακών Σπουδών* 5 (2019-2020), σελ. 179-181] 137
12. Ιερατικός Σύνδεσμος Σάμου - Ικαρίας (1965 κ.ε.). Προκαταρκτικές σκέψεις και παρατηρήσεις [δημοσίευση: *Δελτίο Σαμιακών Σπουδών* 5 (2019-2020), σελ. 182-183] 141
13. Η θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας και λατρείας στο πολίτευμα και στην παραδοσιακή καθημερινότητα της επαναστατημένης Σάμου (1821-1834) [δημοσίευση: στον τόμο *Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος / Ειδική Συνοδική Επιτροπή Πολιτιστικής Ταυτότητας, Πρακτικά Ζ' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου για την επανάσταση του 1821 «Οι φιλελεύθεροι θεσμοί του Αγώνος της Ελληνικής Επανάστασεως»*, Αθήνα, 2019, σελ. 219-234] 143
14. Εφημεριακός κλήρος της Σάμου και ηγεμονικό καθεστώς: η περίπτωση του ιερέα Γεωργίου Καραθανάση (τέλη 19ου - αρχές 20ού αιώνα) [δημοσίευση: στον τόμο *Στρ. Φιλιππότης (επιμ.), Ημερολόγιο του Αρχιεπισκόπου 20* (2018), Αθήνα, 2018, σελ. 107-113 - σε συνεπτυγμένη και περιληπτική μορφή δημοσιεύθηκε με τον τίτλο «Οι περιπέτειες του ιερέα Πυθαγορείου Γεωργίου Καραθανάση», *Το Τηγάρι* 23 (2017), σελ. 56-63] 161
15. Το ζήτημα του κληροδοτήματος του Μητροπολίτη Τριπόλεως Θεοφάνη Δεληγιάννη (1819-1873) προς την Ιερά Μονή Αγίας Ζώνης Σάμου [δημοσίευση: *Εκκλησιαστικός Φάρος* 90 (2020-2021) (υπό έκδοση)] 167
- Παράρτημα: Κατάλογος των εις είδη και χρήματα καταλοίπων του μακαρίτου Τριπόλεως Θεοφάνους (189).

Σαμιακά

Μέρος Γ΄: Θέματα ιστορίας ναών και μνημειακής τοπογραφίας στη Σάμο	193
16. Εκκλησιαστική παράδοση και λαϊκή θρησκευτικότητα στα Σκουρέικα της Σάμου [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 5 (2019-2020), σελ. 135-140] Βιβλιογραφία (201).	195
17. Ναοδομικά της Καστανιάς Σάμου [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 5 (2019-2020), σελ. 141-148]	203
Βιβλιογραφία (212).	
18. Μνημειακή τοπογραφία της νότιας Σάμου: η τοποθεσία «Καλογερά» στην περιοχή των Σπαθαραίων [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 5 (2019-2020), σελ. 151-153]	215
19. Ιστορική πορεία και εκκλησιαστική πραγματικότητα στο Νεοχώρι της Σάμου [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 5 (2019-2020), σελ. 163-167]	219
20. Επιγραφική μαρτυρία για αρχαίο ιερό της Άρτεμης κοντά στην Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος Μυτιληνίων [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 5 (2019-2020), σελ. 177-178]	225
21. Η Υδρούσα της Σάμου και η ελληνορθόδοξη παράδοσή της [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 4 (2017-2018), σελ. 169-174]	227
Βιβλιογραφία (233).	
22. Εκκλησιαστική ιστορική και λαϊκή παράδοση στα Κοντέικα της Σάμου [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 4 (2017-2018), σελ. 163-168]	235
Βιβλιογραφία (241).	
23. Σαμιακά μνημειακά [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 4 (2017-2018), σελ. 161-162]	243
24. Ιστορικά του ναού της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Πυθαγορείου [δημοσίευση: <i>Το Τηγάμι</i> 22 (2016), σελ. 362-368]	247
25. Ο ναός Αγίου Νικολάου Πυθαγορείου: σημειώσεις για την ιστορική του διαδρομή [δημοσίευση: <i>Το Τηγάμι</i> 32 (υπό έκδοση)]	253

Πίνακας περιεχομένων

26. Ο ναός του Αγίου Γεωργίου Πύργου: ιστορία και παράδοση [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 6 (υπό έκδοση)]	259
27. Η ανοικοδόμηση του ενοριακού ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Πύργου: λαϊκή ευσέβεια και οικοδομικά προγράμματα στην Ηγεμονία της Σάμου [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 6 (υπό έκδοση)]	265
28. Πτυχές της ιστορίας του ναού Τιμίου Προδρόμου της Λέκκας: η ανοικοδόμηση ενός πανσαμιακού προσκυνήματος [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 6 (υπό έκδοση)]	271
29. Το Επισκοπέιο της Σάμου κατά τη νεότερη και σύγχρονη περίοδο της ιστορίας του νησιού [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 6 (υπό έκδοση)]	279
Μέρος Δ': Ιστορία, κοινωνία και προσωπογραφία στη Σάμο (19ος-20ός αιώνες)	285
30. Ο Πανάγιος Τάφος στη λαϊκή θρησκευτική παράδοση Πρωταγωνιστικές μορφές της σαμιακής επανάστασης του 1821: Χριστόδουλος Μπαρμπούνης (†1822) [δημοσίευση: στον τόμο <i>Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος / Ειδική Συνοδική Επιτροπή Πολιτιστικής Ταυτότητας, Πρακτικά Η' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου για την επανάσταση του 1821 «Οι μεγάλες προσωπικότητες της Ελληνικής Επανάστασης. Ομοφυχία και διχόνοια κατά την Επανάσταση»</i> , Αθήνα, 2020, σελ. 47-61]	287
31. Η συμβολή της Εκκλησίας της Σάμου στην αντιμετώπιση της λέπρας [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 5 (2019-2020), σελ. 19-23]	303
32. Σάμιοι συγγραφείς: Μανώλης Σαλαμαλέκης [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 5 (2019-2020), σελ. 149-150]	309
33. «Αρετής εγκώμιον»: η προσωπικότητα, το έργο και η προσφορά στη Σάμο του Νίκου Ορφανού [δημοσίευση: <i>Δελτίο Σαμιακών Σπουδών</i> 5 (2019-2020), σελ. 184-188]	313

Σαμιακά

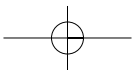
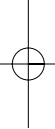
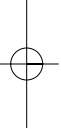
34. Παράδοση, νεωτερισμός και ελευθερία στο συγγραφικό σύμπαν του Κώστα Μ. Σοφούλη [δημοσίευση: *Απόπλους* 80 (2019), σελ. 458-469] 319
35. Η επαναστατημένη Σάμος του 1821 στο ποιητικό έργο του Γεωργίου Κλεάνθη (1801-1839) [δημοσίευση: στον τόμο *Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος / Ειδική Συνοδική Επιτροπή Πολιτιστικής Ταυτότητας, Πρακτικά Ι΄ Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου για την επανάσταση του 1821 «Η επίδραση του 1821 στη λογοτεχνία και την τέχνη»*, Αθήνα, 2021 (υπό έκδοση)] 335
36. Ο Λογοθέτης Λυκούργος στις ρουμανικές χώρες (1795-1802): συμβολή στη μελέτη της διαμόρφωσης του αρχηγού της επανάστασης της Σάμου [δημοσίευση: στα πρακτικά του Επιστημονικού Συνεδρίου «Η ελληνική επανάσταση και οι ρουμανικές χώρες» [Βουκουρέστι, 6-7 Νοεμβρίου 2020 - *Facultății de Limbi și Literaturi Străine - Departamentul de Filologie Clasică și Neogreacă (Faculty of Foreign Languages and Literatures / Classical and Modern Greek Philology Department) University of Bucharest / Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού / Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας* (υπό έκδοση)] 365
37. Ο Μητροπολίτης Σάμου, Ικαρίας και Κορσεών κ. Ευσέβιος. Είκοσι χρόνια θεοφιλούς και ευκλεούς αρχιερατικής διακονίας (1995-2015)) [δημοσίευση: στον τόμο Μ. Γ. Βαρβούνης (επιμ.), *Ευκαρπίας Αντίδοσις. Τιμητικό αφιέρωμα στην εικοσαετία (1995-2015) θεοφιλούς αρχιερατείας του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σάμου, Ικαρίας και Κορσεών κ.κ. Ευσεβίου*, Αθήνα, 2015 (εκδ. Κέντρον Εκκλησιαστικών, Ιστορικών και Πολιτισμικών Μελετών της Ιεράς Μητροπόλεως Σάμου, Ικαρίας και Κορσεών - Σειρά Επιστημονικών Μελετημάτων - 1), σελ. 21-37 - σε συνεργασία με τον π. Σωτήριο Κοσμόπουλο] 381
- Α΄. Βιογραφικά στοιχεία και εκκλησιαστική διακονία (381). Β΄. Ιερός κλήρος και μοναχισμός (383). Γ΄. Κτηριακές υποδομές της τοπικής Εκκλησίας (384). Δ΄. Ποιμαντική, πνευματική, κοινωνική και εκπαιδευτική φροντίδα (386). Ε΄. Αναγέννηση του μοναχισμού

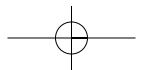
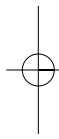
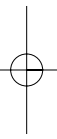
Πίνακας περιεχομένων

(387). Ξ'. Ιστορία και παράδοση της τοπικής Εκκλησίας (388). Ζ'. Τομέας εκδόσεων - Πολιτισμός (389). Η'. Τοπική αγιολογία και λατρευτική παράδοση (390). Θ'. Φιλανθρωπική διακονία (391). Ι'. Κατηχητικό και ιεραποστολικό έργο οικοδομής (393). ΙΑ'. Μέριμνα για τους νέους (395). ΙΒ'. Προσκυνηματικές επισκέ- ψεις (396). ΙΓ'. Επικοινωνία και Εκκλησία (396). ΙΔ'. Διορθόδο- ξη δραστηριότητα και συνοδικό έργο (397). ΙΕ'. Συμπερασματικά (400). Παράρτημα: Τιμητικές διακρίσεις, παράσημα και επίσημα αναμνηστικά του Μητροπολίτου Σάμου και Ικαρίας Ευσεβίου (1983-2019) (401).	
38. Τραπεζούντος Χρύσανθος και Σάμου Ειρηναίος: το χρο- νικό μιας αμφίρροπης εκκλησιαστικής φιλίας [δημοσίευ- ση: στον τόμο Γ. Χρ. Τσιγάρας (επιμ.), <i>Ο Αρχιεπί- σκοπος Αθηνών Χρύσανθος Φιλιππίδης ο από Τραπεζού- ντος. Πρακτικά Επιστημονικής Διημερίδας (27-28 Μαΐου 2016)</i> , Κομοτηνή 2018, έκδ. Ιερά Μητρόπολις Μαρωνείας και Κομοτηνής, σελ. 251-274]	417
39. Η συμβολή του Μακεδονικού Κομιτάτου στη λύση του σαμιακού ζητήματος (1908-1912) [δημοσίευση: <i>Νέος Ερμής ο Λόγιος</i> 10 (2014). <i>Αφιέρωμα: Παναγιώτης Κονδύλης</i> , σελ. 199-207]	443
Μέρος Ε': Ζητήματα βιβλιογραφίας	455
40. Σαμιακές συμβολές στη δωδεκανησιακή βιβλιογραφία (1678-1920) [δημοσίευση: <i>Δωδεκανησιακόν Αρχείον</i> 11 (2019). <i>Τόμος αφιερωμένος στη λαογράφο της Δωδε- κανήσου Περσεφόνη Κουτσουράδη (1923-2018)</i> , σελ. 105-116]	457
41. Τοπικές μονογραφίες της Σάμου [δημοσίευση στο <i>Δελ- τίο Σαμιακών Σπουδών</i> 6 (υπό έκδοση)]	473
Μέρος Σ': Ζητήματα εκκλησιαστικής ιστορίας κατά την πε- ρίοδο της Ηγεμονίας της Σάμου (1834-1912)	479
42. Το ζήτημα της εκπτώσεως του Μητροπολίτη Σάμου και Ικαρίας Γρηγορίου Γ' (1843-1855) [δημοσίευση σε τι- μητικό τόμο της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ για	

Σαμιακά

- την ΑΘΠ τον Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο (υπό έκδοση)] 481
 Έγγραφα του Πατριαρχικού Αρχιεπισκοπικού του Οικουμενικού Πατριαρχείου για τον Μητροπολίτη Σάμου και Ικαρίας Γρηγόριο Γ' (501).
43. Ο Μητροπολίτης Σάμου και Ικαρίας Γαβριήλ Β' ο Κατσαρός (1822-1900): βίος και έργα [δημοσίευση: *Δελτίο Σαμιακών Σπουδών* 6 (υπό έκδοση)] 505
 Α'. Εκκλησιαστική σταδιοδρομία (506). Β'. Στον δημόσιο βίο της Ηγεμονίας της Σάμου (508). Γ'. Εκκλησιαστική, πνευματική και ποιμαντική διακονία (526). Δ'. Ο Γαβριήλ και ο σαμιακός μοναχισμός (528). Ε'. Ο Γαβριήλ και το Οικουμενικό Πατριαρχείο (541). ΣΤ'. Ο Γαβριήλ και η εκκλησιαστική ζωή και διοίκηση της Ιεράς Μητροπόλεως Σάμου και Ικαρίας (548). Ζ'. Το τέλος και το ζήτημα της περιουσίας του (581). Η'. Συμπερασματικά σχόλια (585). Έγγραφα του Πατριαρχικού Αρχιεπισκοπικού του Οικουμενικού Πατριαρχείου για τον Μητροπολίτη Σάμου και Ικαρίας Γαβριήλ Β' (590). Παράρτημα (601).
44. Η σύντομη αρχιερατεία του Μητροπολίτη Σάμου και Ικαρίας Αθανασίου Β' του Καπουράλη (1900-1903) [δημοσίευση στον *Παρνασσό* (υπό έκδοση)] 607
 Έγγραφα του Πατριαρχικού Αρχιεπισκοπικού του Οικουμενικού Πατριαρχείου για τον Μητροπολίτη Σάμου και Ικαρίας Αθανάσιο Β' (630).
45. Η αρχιερατική διακονία του Μητροπολίτη Σάμου και Ικαρίας Κωνσταντίνου του Βοντζαλίδη κατά την περίοδο της Ηγεμονίας της Σάμου (1903-1912) [δημοσίευση σε τιμητικό τόμο της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης (υπό έκδοση)] 635
 Έγγραφα του Πατριαρχικού Αρχιεπισκοπικού του Οικουμενικού Πατριαρχείου για τον Μητροπολίτη Σάμου και Ικαρίας Κωνσταντίνο (668).
- Ευρετήριο κύριων ονομάτων 689
 Πίνακας περιεχομένων - Πρώτες δημοσιεύσεις 715

ΣΑΜΙΑΚΑ. ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΑΪΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

Οι μελέτες που περιλαμβάνονται στον ανά χείρας τόμο αποτελούν προϊόντα μακράς και συστηματικής ερευνητικής επιστημονικής ενασχόλησης με την ιστορία και τον πολιτισμό της Σάμου. Αποτελούν δηλαδή τον καρπό της βιβλιογραφικής, της αρχαιολογικής και της επιτόπιας έρευνας στα μνημεία, στα αρχεία και στη βιβλιογραφία της Σάμου, σε συνδυασμό με τη βιωματική προσέγγιση των λαογραφικών και των πολιτισμικών φαινομένων, αλλά και την επιτόπια λαογραφική έρευνα που χρόνια διεξάγει ο συγγραφέας στα χωριά και στους οικισμούς του νησιού. Και φυσικά συνιστούν όψεις μόνο μιας συστηματικής και οργανωμένης προσέγγισης, η οποία έχει ήδη αποδώσει πολλά έργα, ενώ πολλά ακόμη βρίσκονται στο στάδιο της σύνθεσης και της συγγραφής.

Ο Μανόλης Γ. Βαρβούνης (Σάμος, 1966) σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή και στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπου και αναγορεύθηκε διδάκτωρ λαογραφίας (Λαϊκή λατρεία και θρησκευτική συμπεριφορά των κατοίκων της Σάμου, Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1991). Πραγματοποίησε μεταδιδακτορικές ερευνητικές σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Λουβραίνης. Είναι καθηγητής λαογραφίας στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης — όπου διετέλεσε πρόεδρος του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας (2016-2020) —, διευθυντής του Εργαστηρίου Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του ΔΠΘ (2015 κ.ε.) και του Κέντρου Εκκλησιαστικών, Ιστορικών και Πολιτισμικών Μελετών της Ιεράς Μητροπόλεως Σάμου και Ικαρίας (2012 κ.ε.). Στην έρευνά του μελετά τη νέα ελληνική λαογραφία, την ανθρωπολογία και τα αγιολογικά κείμενα. Εργασίες του έχουν δημοσιευτεί σε δεκατρείς γλώσσες. Βασικά αυτοτελή έργα του στις εκδόσεις Ηρόδοτος (Αθήνα): *Όψεις της καθημερινής ζωής των Βυζαντινών από αγιολογικά κείμενα* (1994), *Καυσοκαλυβίτικα νεομαρτυρολογικά. Ύμναγιολογικά κείμενα περί νεομαρτύρων από τη βιβλιοθήκη της ιεράς σκήτης των Καυσοκαλυβίων Αγίου Όρους* (συνεργασία Γέρων Πατάπιος Καυσοκαλυβίτης) (2003), *Άσεμνα και βαιμολογικά λαογραφικά. Παλαιές μορφές και σύγχρονες εκφράσεις* (2007), *Ελληνική λαογραφία. Ιστορικά, θεωρητικά, μεθοδολογικά, θεματικές* (επιστημονική επιμέλεια, συνεργασία Μανόλης Γ. Σέργης) (τόμοι Α'-Β', 2012), *Λαϊκή θρησκευτικότητα και εθιμικές πρακτικές. Μελετήματα θρησκευτικής και κοινωνικής λαογραφίας* (2015), *Folklore and Ethnography in Greece. Studies on Greek popular culture* (2020), *Σαμιακά. Μελέτες για τον λαϊκό πολιτισμό και την ιστορία της Σάμου* (2021). Για το ερευνητικό, το συγγραφικό, το εκπαιδευτικό και το κοινωνικό έργο του έχει τιμηθεί με κρατικά και εκκλησιαστικά παράσημα, τιμητικές πλακέτες και διάφορες συναφείς διακρίσεις.

Εικόνα εξωφύλλου: πορτραίτο του μητροπολίτη Σάμου Κωνσταντίνου (1915).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΗΡΟΔΟΤΟΣ

Μαντζάρου 9

GR 10672 Αθήνα

☎ 21 03 62 63 43 · 📠 69 76 33 44 93

✉ info@herodotos.net

🌐 www.herodotos.net

ISBN 978-960-485-389-2

9789604853892